

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ars Semper Gaudendi

Demonstrata Ex Sola Consideratione Divinae Providentiae Et Per
Adventuales Conciones

Laetitiae Perfectae Artificium In Conscientiae Recta Efformatione
inuentum, & per Adventuales Conciones expositum ac demonstratum

Sarasa, Alfonsus Antonius de

Antverpiae, 1667

Tractatus V. De Conscientiâ probabili.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11367

TRACTATUS V.
COMPARATIO OPINIONVM
PROBABILIVM INTER SE.

Omne quod ex fide non est, peccatum est. *Ad Rom. 14. v. 23.*

Conscientia in actionibus suis dirigendis opinionem suam, siue alienam, modò verè probabilis sit, sequi potest, etiam probabiliori & tutiore deserta.

Item reliqua quæ ad Conscientiæ probabilis directionem spectant expediuntur.

P R O O E M I V M.

Proponuntur sex difficultates, quæ proximè applicandæ opinionis probabilis possent interturbare.

ertum itaque sit, ex opinione verè probabili, illicitum non esse Conscientiæ, actiones suas componere: quod quia recentè tanto aduersariorum impetu negabatur, & ab auctoribus strictius, vt quibus res esset minimè dubia, tractatum fuit, fusiùs paullo censui demonstrandum. Nunc ea quæ à Theologis vberius sunt disputata, breuibus contraham; & fortassis ad rem meam quæ faciunt dum perstringo, exponam omnia. Quærent igitur *Primò*, an si vtrimque æque probabiles opiniones sint, sic vt perpensis omnibus, in neutram partem diiudicari possit, magisne probabili ratione dicendum sit legem obstringere quàm non obstringere, an, inquam, eo euentu vtramuis opinionem seligere possit Conscientia, vt de actione ponendâ certum quid statuatur? *Secundò*, an sententiam alienam, siue opinionem quæ alteri, viro tamen docto & graui videtur probabilis, ob auctoritatem

etoritate viri possit sequi? *Tertio*, hoc si possit; quot viri graves, aut auctores requirantur, ut verè probabilis cenferi possit opinio quam tuentur? *Quarto*, an si quis propriam habet opinionem probabilem verantem, id est dictantem rem esse illicitam, sequi possit opinionem probabilem alienam, quæ dicit rem esse licitam, nullique obnoxiam peccato? *Quinto*, an relictâ probabiliori, liceat sequi opinionem probabilem. *Sexto* denique, an non ea eligenda sit quæ est tutior.

§. I.

PROPOSITIO I.

Potest Conscientia ex duabus probabilibus opinionibus, utramvult eligere. Potest etiam unus viri docti & prudentis opinionem sequi.

1. **M**ultis hæc multi disputant: sed si naturam probabilitatis, Ex aq̄e probabilibus eligi potest quilibet. opinionisque probabilis definitionem, prout Tractatu superiore §. 2. fecimus, non indiligenter attendimus, facilis erit harum quæstionum explicatio. Et in primâ quidem difficultas nulla est. Nam cum verè probabilis statuatur esse utrimque opinio, sanè necesse est eas utrimque sese rationes offerre, quibus benè perpensis considerati viri prudenter assentiri possint. Assentiantur ergo; & aliqui quidem opinioni licitum esse neganti, alii verò licitum esse affirmanti. Sanè utrimque prudenter judicabitur, neque alterutra pars temeritatis arguetur. Quòd si ergo utrumque prudens sit iudicium, nihil obstat quo minus id, quod prudenter fit, licitum mihi sit agere, illamque ex duabus æquè probabilibus eligere, quæ placuerit.
2. At, quid si vnam jam elegeris, poterisne mutatis quasi castris Et semel electa, potest deseri assensu contrario. ad alteram transilire, & arbitrari jam licitum, quod antè opinari illicitum? Poteris sanè si fide bonâ agis, & non dolo aliquo ad eludendam legis vim. Atqui cum illicitum antè judicabas, contraria opinio falsitatis à te condemnata est. Hoc enim verò profus nego; neutrum enim iudicasti. Et verò optarem magno-
pere

pere, vt accuratè attenderetur id quod de probabilibus opinio-
nibus dixi num. 7. Tractatùs præcedentis, magnæque in hâc ma-
teriâ euadentur tenebræ. Nam id sibi persuadent multi, illudque
tamquam fixum certumque statuunt, numquam opinari quem-
quam ratione probabili (v.g. Verum quidquam esse quod audit,
aut licitum esse quod agitur) quin contrariam iudicet prorsus
esse aut falsum, aut illicitum. Hoc tamen si inspiciatur intimiùs,
ita non est. Nam talis opinio, non esset opinio, sed aut scientia
rei certa, aut error. Opinio autem probabilis, scientia non est:
quia veritatem rei nec certò attingit, nec sic, vt eam sciat se at-
tingere. Non etiam error est aut esse potest; tantùm enim judi-
cat rationes esse, cur possit prudenter credere rem esse veram aut
licitam. Neque contrariam opinionem falsitatis arguit aut con-
demnat, sed potiùs approbat; fatetur enim etiam rationes esse,
cur prudenter credi possit rem falsam esse aut illicitam. Sic ergo,
qui desertâ vnâ opinione probabili quam habuit, contrariam
amplectitur, nullo modo mutat quod de rei veritate aut legis vi
habuit iudicium; nullum enim certum habuit. Neque aliquid
agit, vt quidam objiciunt, contra propriam sententiam; nullam
enim tulit: sed opiniones quæ prudenter de eâdem re habeban-
tur diuersæ, veræ cùm essent ambæ, vt ostendimus Tractatu præ-
cedenti, amplexus est ambas; & pro rerum opportunitate, actio-
nibus suis dirigendis ambas applicuit, nunc hanc nunc verò aliam.
Hoc autem fecit jure suo; vsus nimirum licentiâ, quam dat opinio
omnis quæ est probabilis. Atque sic primæ quæstioni credo esse
fatisfactum.

Tract. 4.
n. 7. &
seqq.

*Auctoritas
aliena opi-
nionem a-
liquam po-
test facere
probabile,
sic vt eam
tutò sequi
liceat.*

Alterum quod quærebat^{3.}ur erat, an etiam liceat opinionem
alienam, probabilem tamen sequi; siue an auctoritas aliena mihi
facere possit quidquam esse probabile. Tertium verò huic anne-
xum est, quot demum requirantur aut auctores aut viri graues,
vt opinionem aliquam faciant esse probabilem, ac proinde quam
liceat tutò sequi. Vtrumque expeditur non admodum difficulter,
siquidem probabile id est, quod iis nititur argumentis, quibus
viri considerati re benè perpensâ prudenter solent assentiri. At-
qui si virum probum, rerumque quæ tractantur oppidò gnarum,
fatentem audio, actionem aliquam esse licitam aut sibi videri li-
citam, legem aliquam non videri obstringere, & cætera his si-
milia; illicò mihi manifestum est opinionem illam talibus infi-
stere

stere argumentis; quibus vir grauis prudenter solet assentiri; habeo enim virum & grauem & prudentem, qui ita & non de nihilo sentiat. Igitur habeo quod sit probabile, & quidem etiam mihi. Mihi enim fit id probabile, quod video iis esse nixum rationibus, quibus viri considerati prudenter solent assentiri. Huic autem opinioni cum viros prudentes video reipsa subscribere, illico manifestum mihi fit, rationibus iis esse nixam, quæ viris eiusmodi reipsa probentur; hæc proinde & mihi facta est probabilis. Quod si autem est probabile, jam sanè actam rem agimus, si an eam sequi liceat, iterum volumus disputare.

4. Hinc oborta est mihi quædam cogitatio, quam Theologis, si ita videatur, examinandam relinquo; nempe non magnam, si praxim spectemus, esse differentiam, inter opiniones quas dicimus nobis probabiles intrinsecè, seu ob rationes nobis ipsis occurrentes, & inter eas quas vocamus extrinsecè probabiles, hoc est ob ita sentientis viri auctoritatem. Video enim formam omnem quæ opinioni dat esse probabilem, huc tandem recidere, quod opinio ista nixa sit iis rationibus quæ viro graui prudentique non temerè probentur. Hoc si scio, scio sanè opinionem eam esse probabilem. Iam verò, quid id magnopere refert, an mihi occurrerint rationes ex quæ opinionem mihi persuadeant, nisi id etiam sciam aut iudicem, saltem ratione probabili, eas à viris prudentibus approbandas? Nihil sanè. Itaque tota, aut maximâ ex parte, probabilitatis ratio & natura, ab hoc prudenti rationes approbantium hominum iudicio est desumenda. Nihil autem referre videtur, an rationes illæ mihi occurrant, an verò alteri; modò hoc sciam, rationes aliquas esse, opinionem illam quæ suadeant, & quæ à viris prudentibus approbentur. Illas autem certò scio opinionem illam fulcire, quam video ab homine probatæ virtutis, eximiaque scientiæ sustineri; cum istud mihi persuaferim, imprudenter eum non agere. Imò certior mihi videor esse quòd illæ rationes sint probabiles, quas licet ignorem, video tamen ab eiusmodi viro approbari, cum opinionem dicit esse probabilem (non enim sine ratione id dicit, cum agat prudenter) præ iis quæ mihi videntur probabiles: quandoquidem rationes à me inuentæ aut perceptæ probabiles non sint, nisi sint eiusmodi, ut viris bene consiliatis etiam probentur, aut probari possint. Quid autem illi, de meis quas afferò rationibus,

Tam probabile videtur esse id quod ex auctoritate extrinsecè, quam quod ex intrinsecè rationibus sit probabile.

tionibus, arbitrari sint, non ad eò mihi certum est, quàm id
 quod reipsa illos video de suis arbitrari. Atque hinc comitio,
 magis mihi debere esse probabile quod alii prudentes sentiunt,
 quàm quod, cæteris paribus, mihi, è meo sensu rem ponderan-
 ti, videtur esse probabile. Saltem hoc certum est, alienâ au-
 ctoritate fultum, probabilitatis gradum posse assequi; posse item
 ingenio & quasi motu proprio. Parum autem interesse videtur,
 ad locum aliquem an deuenerim pedibus & labore meo, an verò
 pedibus & auxilio vectus alieno. Sum vbi volo esse, neque mo-
 dus itineris quidquam addit loco, aut demit. Neque magis
 aut minùs hoc in loco sum, utcumque huc peruenero. Ita sanè,
 probabilitatem si consecutus sis, nihil refert an tuo ingenio, an
 id adeptus sis alieno. Neque magis est tibi probabile quod tuo
 studio scis, quàm quod auctoritate scis alienâ. Hoc quidem
 mihi iam videtur. Quid sit de re, despiciant illi qui humanorum
 actuum naturam intimiùs meditantur. Ad rem meam redeo.
 Hinc tamen ad tertiam quæstionem enodandam aperta est via:
 nam cum tota probabilitatis ratio, non tam à viris ipsis, quàm
 à rationibus petatur, quibus viri prudentes solent assentiri; liquet
 sanè, vnius viri quas ad opinionem suam confirmandam ratio-
 nes assert, eas esse posse, vt præcedentium auctorum argumenta e-
 lidant, veritatemque probabiliùs inuestigent & attingant, etiamsi
 contra torrentem eant, & communi sententiæ aduersentur. Tum
 autem illa particularis viri opinio erit probabilis, si illi passim ab
 auctoribus non contradicatur; sed contra potiùs, rationibus
 ab eo allatis, vt plurimum acquiescant. Cæterum, quò plures
 auctores in vnam eandemque opinionem consentiunt, (aucto-
 res inquam qui non gregarij eunt in sententiam, sed qui rem v-
 trimque diligenter excusserint) eò res fit probabilior, etiamsi ra-
 tiones ignorentur. Illud enim prudenter iudico rationes illas
 quæ opinionem suadent magis esse probabiles, quò eas video à
 pluribus approbari. Tota autem probabilitatis ratio & natura,
 ab hac approbatione, veluti à fundamento dependet. Probabi-
 liorem itaque opinionem facit auctorum numerus, non for-
 maliter vt rectè & strictim Theologi, sed præsumptiuè. For-
 maliter enim probabilitatem opinioni addit rationum pondus;
 quod tamen præsumitur magis inesse opinioni, in quam plures
 conspirant: cum ea sint quibus plures viri graues, rationum
 momentis

Quando
 nam vnus
 auctor opi-
 nionem
 possit facere
 probabilem.

Pluralitas
 auctorum
 facit opi-
 nionem
 probabili-
 rem saltem
 præsumpti-
 uè.

5.

Bossius de
Conf.
par. 1. l. 1.
n. 36.

momentis vndique expensis; prudenter dant assensum. Plura sunt hæc omnia, & à gravissimis Theologis, Vasquez, Joanne Sanchez, Bossio qui & viginti duos auctores pro probabilitate ab vno auctore petita asserti, vbertim exposita & disputata. Dicamus ergo quo pacto hæc praxi sint applicanda; neque inquiramus quâ ratione opinionum probabilitas à Theologis examinanda sit; sed quo modo ab omnibus, & præsertim ab illiterato homine rerum ignaro, quique rationum momenta nequit expendere, ad praxim actionemque sint adiuuenda.

6. Dico igitur, & quemvis, & præsertim hominem litterarum expertem, sine vllâ peccandi formidine agere posse ea, quæ vnicuique vir probus, & scientiæ aut artis illius, ita quæ versatur quæstio, expertus, agi posse statuit, aut saltem probabile iudicat agi posse. Sic Medici, in sanando corpore, adhibendisque medicinis; Causidici & juris-consulti, in examinandâ causâ justitiâ & æquitate; Theologi, in restitutionis materiâ & Sacramentorum vsu; Canonum perito, in Beneficiorum possessionibus; Confessarii, in Conscientiæ casibus & tricis: euoluendis, si viri probi fuerint, iique de quorum improbitate nulla tibi incidere debet suspicio, opinionem tutâ securâque sequeris Conscientiâ. Sufficiens enim habes fundamentum, cui nixus, Conscientiam tibi formare possis, hoc est, iudicium certum elicere, actionem illam tibi esse licitam, quam licitam esse talis viri fert sententia. Cum enim vir sit probatæ fidei & virtutis, istud prudenter tibi persuadere potes, ex animi sententiâ eum loqui, neque velle te decipere; neque adeò tam insanum esse, vt tui causâ velit se crimini mortali, ignibusque æternis obiicere, sibi que tam malè esse, vt tibi benè sit. Rursus verò, cum vir prudens sit, scientiæque quam profiteretur peritus, sufficiens habes argumentum, vt prudenter credas, virum illum seipsum etiam non decipere; ac proinde prudenter iudicare rem ita certò esse, aut sanè id ipsi esse admodum probabile. Vtcumque iudicet, seu certum seu probabile, manifestum est eius sententiam te tutò sequi; neque si errauerit, errare te, sic vt error tibi vertendus sit crimini; quandoquidem inculpate errantem, sine dolo malo sequeris, ac propterea etiam inculpate.

*Virius viri
probi &
doli opi-
nionem
probabilem,
sine vlla
peccandi
formidine
licitum est
sequi.*

7. Neque verò id satis possum intelligere, quo pacto horologiis possim

*Amplius id
probatum.*

II 2

T 2

possim

possim credere, horam esse duodecimam (vnde tamen dierum, quibus carnibus vesci licet aut non licet, pendunt discrimina) sic vt sine vllâ anxietate animi carnes comedam, cum hora auditur vndecima, neutiquam comesturus si duodecima Horologio designaretur: non intelligo, inquam, cur credere possim automati, quod sapius errare mihi certum est; & non possim me committere iudicio hominis Conscientiam meam dirigentis ratione bonâ & bene pensâ. Maneat id igitur, eius iudicio te tuto posse acquiescere. Et si quidem Medicus aut Confessarius, caribus in Quadragesimâ ægro tibi vescendum esse censeat, quantumvis tibi videare valetudine bonâ & quæ tali indulgentiâ non indigeat, eorum tamen iudicio, peccati securus admodum, te committe. Si à restituendi debito, si à repetendis in Confessione peccatis, te absoluant pii doctique viri, atque alia his similia aut suadeant aut imperent, tu si illiteratus sis, rationes eorum ne examina, sed sententiæ penitus acquiesce. Nam quod de fidei nostræ mysteriis Augustinus, id pulcherrimè etiam huic conuenit materiæ, *Turbam non intelligendi viciacitas, sed credendi simplicitas tutissimam facit.* Litteratus verò si sis, rationes si ita videatur, examina, & si quid consulentis opinioni contrarium occurrerit, per me licet, oppone: at si auditis omnibus, nihilominus in sententiâ permanserit, tu ei si ita fuerit collibitum cede, & cedes prorsus innocuè, etiam si errer. Perplacet enim ea Henriquezii, viri doctissimi sententia. *Errare, inquit, cum Platone aut insigni Theologo, dum latet ignota veritas speculatiua, non nocet in praxi. In quo Theologus differt à Medico, qui si morbi vim, quamuis sine culpâ ignoret, necis occasio esse solet. Sed qui sapientum ac prudentum sententiæ probabili acquiescit, nullum patitur periculum Conscientiæ. Deus enim ita nobis ignorantibus indulget, vt eam sententiâ confirmet ad salutem: vt per medicum spiritualem, sanet etiam vulnera que inculpabili ignorantia ignota sunt: Ita Henriquez doctè, breuiter, & neruose rem omnem absoluit.*

D. Aug. 1 de vt. l. cred.

Henrique in proemio summa.

hi religio
 potum
 s. II.

§. II.

PROPOSITIO II.

Licitè sequitur Conscientia opinionem probabilem alienam, contra propriam opinionem vetantem, seu dicentem rem de quâ queritur esse illicitam.

8. DE probabili opinione, dum sola consideratur, egimus hæcenus; nunc de opinionum oppositione, & quasi conflictu, dicenda sunt quædam. Tripliciter autem potest contingere hæc oppositio. *Primò* quidem, si dum propria opinio dicitur quid esse illicitum, ac proinde vetet actionem poni, licitum esse dicitur aliena. *Secundò*, si probabilis quidem sit hæc opinio, altera verò probabilior. *Tertiò* denique, si probabilis quidem, imò probabilior sit vna, opposita verò sententia sit tutior. Queritur nunc quid hæc agere possit Conscientia, & utri debeat adhærere.

Triples est opinionum oppositio dum conferuntur inter se.

9. Et de primâ quidem opinionum oppositione, vbi propria cum alienâ comparatur, nihil magnopere ab auctoribus est disputatum. Nam quibus id certum est (certum autem est omnibus quos adduxi in calce præcedentis tractatûs, paucos si excipias) licitum esse probabilem sequi opinionem, & ex probabilibus vtramvis eligere; certè illis etiam id constitutum est, contra opinionem propriam, licitum esse adhærere alienæ; cum opinionis meæ probabilitas, probabilitatem alienæ opinionis penes me nullo modo elidat: quod tamen quidam sentit sed perperam, vt mox videbimus, & verò etiam ostendimus Tract. 4. num. 8. & num. 51. vbi nihil diximus interesse, an ex rationibus intellectui occurrentibus, an verò auctoritate alienâ decernatur quid esse probabile.

Licitum est contra opinionem propriam vetantem, sequi alienam permittentem.

Vasq. 1. 2. disp. 62. c. 4.

Tract. 4. n. 8. & 51.

10. Est tamen Auctor oppidò doctus & grauis, qui accuratiùs hanc rem dum discutit, docet nemini licitum esse opinioni quam habet, de actione aliquâ quòd sit illicita refragari, & alienam id

Contraria sententia impugnantur.

Scildere Tract. 2. de Conscientia. s. 1.

permittentem sequi. At, quid si aliena opinio sit Prælati, & is actionem pro imperio imperet, quam subditus opinatur sibi illicitam? an continuo is obedire detrectabit? sanè ex auctoris huius sententiâ, debet penitus obedientiam Prælato denegare. Quod tamen eo casu illicitum esse, luculentur docet Vasquez, alique passim auctores. Et quidem id si verum foret, ad eludenda majorum imperia, sic tamen ut de obedientiâ intractâ non detur actio, facillima & apertissima facta esset via. Possè autem eâ ratione subditum obedientiam majoribus subtrahere (quod nemini facilè probabitur) cum legitimum esse viderem allata sententiæ conlectarium, suspecta cæpit esse radix, cuius tam durus est primus furculus. Verùm hîc non hæreo.

Vasq. in
1.2. disp.
62. c. 9.

Eius primum fundamentum proponitur.

Video enim non fatis firmis nixam esse argumentis. Ea enim sunt quæ probabiliter definitioni, & probabilium opinionum naturæ, quam §. 2. Tractatûs præcedentis explicuimus, aduersantur. En primum. *Quia ut omnes admittunt, inquit, is qui opinatur actum esse materialiter malum, & nihil scit de opinione aliorum contrariâ, non potest formare iudicium practicum, siue Conscientiam, quod absque peccato formali illum positurus sit. Ergo nec ille qui scit alios iudicare actum illum esse licitum. Quandoquidem enim non obstante illâ auctoritate aliorum, iudicet actum esse materialiter malum, iudicat, saltem virtualiter, opinionem aliorum esse falsam. Opinio autem aliorum, quam quis iudicat esse falsam, non magis potest mouere quàm ignorata: cum auctoritas aliena tantum possit esse motiuum, in quantum presumitur, nisi ratione verâ; & presumptioni rationis veræ locus non sit, ubi illa iudicatur esse falsa.* Hæc prima auctoris ratio.

17.

et auertunt.

At quis non videat, si ea quæ diximus, accuratè expenderit, ista hîc afferri quæ probabilium opinionum naturæ penitus aduersantur, eamque euertunt? hæc enim argumentatio præstituit & tanquam indubitatum ponit, quod qui ex probabili ratione iudicat actum esse materialiter malum, etiam iudicet, saltem virtualiter, opinionem aliorum esse falsam. Hoc autem qui iudicat, manifestum esse fateor, eum opinionem illam non posse amplecti. Ast istud nego, eum qui probabiliter opinatur suam sententiâ esse veram, illicò iudicare contrariâ esse falsam. Nam si hoc certo iudicat, jam non opinatur, sed aut scit aut profus errat. Eum autem, qui certo aliquid iudicat,

12.

rat, non jam opinari probabiliter, ex ipsâ opinionis probabili-
 lis definitione, quam & ipse, & omnes ponunt Theologi, ma-
 nifestè tenetur. Est enim *opinio probabilis, assensus cum formi-
 dine de opposito.* Qui autem oppositam sententiam liquidò fal-
 sam judicat, de suâ quid formidat? nihil prorsus. Ergo non
 opinatur. Astruit igitur hæc authoris ratio, & supponit, vt di-
 cunt, id quod probabilis opinionis definitionem naturamque
 destruit. Igitur ad rem non facit allata ratio, cum de mere
 opinantibus, & non de sententiæ suæ certò adhærentibus dispu-
 temus. Dico igitur & claritatis causâ repeto, eum qui opina-
 tur sententiam suam esse veram, non judicare contrariam esse
 falsam. Sed, cum de rei veritate in neutram partem certus sit,
 judicat suam tantum esse probabilem. Cum autem hoc non ju-
 dicet nisi cum formidine ne penes contrariam stet veritas, suam
 sanè prudenter judicare non potest esse probabilem, nisi & al-
 teram quoque, seu per actum reflexum seu virtualiter, judicet
 esse probabilem; hoc enim si non judicet, nihil habet quod
 reformidet. Itaque qui probabiliter opinatur, non judicat pe-
 nes quam opinionem stet veritas: illud tantum asserit, rationes
 habere se, ob quas à prudentibus viris ea quam habet opinio,
 sit approbanda vt verosimiliter vera; sic tamen vt & contraria
 opinio iis nixa sit rationibus, ob quas ab iisdem viris probis &
 prudentibus, etiam vt verosimiliter vera sit admittenda, sal-
 tem falsitatis minimè condemnanda. Alioquin hæc opinio
 probabilis non erit, sed prorsus improbanda; & si hæc ita im-
 probatur, tua opinio non tam probabilis tibi erit, quàm indu-
 bitata & certa.

13. Veniamus nunc ad ipsum argumentum, & facillè apparebit
 eius vis, si vbi initio argumenti ponit *is qui opinatur*, dicat *is*
qui certò judicat, nam in eo positus est omnis error, argumenti-
 que fallacia. Sic ergo exponatur res. *Is qui sine hæsitacione judi-
 cat actum esse materialiter malum, & nihil sciens de opinione con-
 trariâ* (optimè: nam si eam sciret, non judicaret sine hæsitacione
 actum esse materialiter malum) *is inquam non potest formare*
*judicium practicum, siue Conscientiam, quod absque formali pec-
 cato illum positurus sit.* Propositio sic exposita est verissima.
Ergo nec ille qui scit alios judicare actum illum esse licitum. Di-
 stinguo consequens. Ergo nec ille qui judicat illos probabiliter
 illud

*Responde-
 tur argu-
 mento in
 forma syl-
 logistica.*

illud iudicare, nego: ergo nec ille qui certò scit illos id falsò & erroneè iudicare, concedo totum. *Atqui inquis, qui certò iudicat (sic enim subsumptum oportuit) materiale peccatum committi, iudicat alios falsò & erroneè iudicare, saltem virtualiter.* Concedo id quod assumitur, sed nihil id facit ad quæstionem in quâ versamur: agimus enim de probabiliter opinantibus, non autem de certò iudicantibus de re. Igitur si sic subsumat. *Atqui qui probabiliter opinatur materiale peccatum committi, iudicat alios falsò & erroneè iudicare,* tum verò negabo subsumptum, & tota corruet argumenti vis: cuius fallacia in hoc est posita, quòd à iudicio firmo & certo, transfiliat ad iudicium opinantis probabiliter; & huic perperam velit adscribere, quod certum est non nisi primo iudicio conuenire. Hoc igitur dat auctorum contraria opinantium cognita authoritas, quod dare non potuit ignorata: nempe quòd si quis propter rationes quas tum nouit, verè & certò iudicet peccatum actioni suæ subesse materiale, istud sine peccato vero & formali exhibere non possit. Quod si autem aliorum contraria sententium auctoritas superueniat, eamque vim habeat, vt persuadeat illorum opinionem verè esse probabilem (in hoc enim euentu rem disputamus) tum dico, iudicium istud, quod habebat antè certum, infringi, & in probabilem opinionem crescere, si verè errabat: decrefcere autem, si veritatem casu attingebat. Et tunc assero tam prudenter agere si alienam sequatur sententiam, quàm si propriam; quod tamen antè ipsi non licebat. Hæc mihi nunc occurrit responsio, quâ primo & præcipuo doctrinæ huius fundamento credo satisfecisse me, & communem opinionis probabilis non parum declarasse, vt naturam, ita & sententiam. Quoties autem non pressè & propriè accipientur hæ voces *opinio* & *opinari*, semper errabitur in æquiuoco, & pro veris argumentis, non nisi paralogismi obtrudentur.

Istud autem mantissæ loco non illibenter hîc addiderim, patère jam totam hanc controuersiam in eo versari cardine, vt li-
quidò prius statuatur, primò quidem quid sit *opinari*; deinde
vtrum duas probabiles opiniones simul vna mens possit comple-
cti, & vtramq; iudicare probabilem. Quæ cum sint quæstiones Phi-
losophicæ, & prima quidem definitio sit arbitraria; secunda
verò, id est duo illa iudicia simul non posse consistere, ab au-
ctore

ctore sic demonstratum non sit, ut non merito à summis Theologis contrarium asseratur; profectò non videtur fundamento tam debili contra torrentem doctorum benè niti ea sententia: ex quâ liquidò consequitur superiori docto & graui imperanti ex ratione verâ aut probabili rem, quæ subdito videtur illicita, licitè & sine culpâ obedientiam denegari. Nimis alta est hæc moles nimisque ponderis, quàm ut tam carioso & ex Philosophiâ malè petito fundamento superstruatur. Alia afferenda essent argumenta, quæ rem tantam euincerent. Hoc mihi quidem sic videtur; quid sit de re, iudicent alii.

85. Alterum argumentum, quodque non paucos torfit, ex absurdo petitur. Si enim inquit, liceat contra opinionem propriam dictantem aliquid esse illicitum, alienam sequi sententiam, quâ probabiliter decernitur rem esse licitam; tum sanè hæreticus, qui ex Catholicorum consortio & rationibus utrumque instructus, opinatur probabiliter penes Catholicos veritatem stare, tamen ob auctoritatem quam præ se ferunt virorum doctorum hæresim publicè docentium & propugnantium sententiæ, poterit censere eorum sententias etiam esse probabiles. Et quia licitum est sententiam probabilem alienam sequi, licitum ei erit quoque Conscientiam sibi efformare se rectè agere, hæresi quam probabilem iudicat, si insistat; & sic tandem ei immoretur inculpatè & impunè. Miris modis hoc argumento triumphat Wendrockius; sibi que ita applaudit, quasi si totam probabilitatis materiam expugnasset, communemque Theologorum sententiam debellasset. Fateor huic difficultati à variis responderi diuersimodè; alios quidem negare in negotio fidei, quod tanti momenti est, licitum esse sententiam sequi probabilem, tutiore relicta, ne erretur circa finem vltimum: alios negare, quemquam sentire posse, hæreticos circa fidem opinionem habere probabilem. Alia respondent alii. Ex quarum responsionum varietate, illud saltem colligo, argumentum hoc, quamuis primâ fronte validum appareat, tamen nequidem esse probabile, cum tot viris grauibus doctis & prudentibus, qui illud oppugnant, refellunt, & tandem rejiciunt, minimè approbetur. At malè non approbant, inquis, responsiones omnium retundo & refello. Hoc tu quidem dicis. Verùm cum auditis omnibus, eos videam in sententiâ persistere, euidens

Fundamentum
aliarum
contraria
sententia
proponitur.

refellitur
primò
indirectè.

Wendrockius in
epist. s.
Prouinciale,
Nota 1.
sect. 3.5.5.

hoc mihi argumentum est, & responsiones non esse claras & euidentes, & argumentum aded non esse demonstratiuum & euidentis, vt viris prudentibus nequidem sit probabile. Quando autem argumentum opinionis nouæ, & quæ communi Theologorum receptissimæque sententiæ aduersatur, non est euidentis, & quantum materia fert demonstratiuum & conuincens; tum ego abs re esse statuo contra torrentem sapere: sed neruos potiùs omnes intendendos iudico, vt argumenti illius vis infringatur, & fallacia quæ ei sine dubio subest, ratione bonâ detegatur. Hoc autem jam agam. Gaudeo sanè mihi hoc argumentum obuolutum; plurimùm enim quædam à me antè dicta confirmabit responsio, & quæ fortè non aded dilucidè sunt aut exposita, aut intellecta, accuratius declarabit.

Ostenditur magna diffinitio in-ter opinan-tem probabili-ter in materia fi-dei, & sic opinantem in alijs ma-terijs.

Fateor itaque, hæreticum qui eo vsque ex errorum tenebris quibus offundebatur emerfit, vt probabilem jam esse iudicet Catholicorum, imò & hæreticorum contraria suæ sectæ sententium opinionem; utcumque, siue per errorem siue per meram pertinaciam iudicet, probabilem quoque esse quam ab hæresis suæ seductoribus videt teneri sententiam; nullo tamen modo posse Conscientiam suam huic opinioni conformare, quantumuis ei propter auctoritatem extrinsecam videatur esse probabilis. Fateor, inquam, hæc omnia. At verò exinde sequi, quòd in omni aliâ quæ commercijs humanis, actionibusque quotidianis sese passim offert materiâ, illicitum sit, suâ desertâ, alienam sequi opinionem, id verò prorsus nego. Disparitatis autem ratio hæc est, & quidem longè maxima. Quòd enim vbi rationes sunt vtrimque probabiles, vtramuis amplecti opinionem permittat Deus; hoc quidem exinde est, quòd veritatem ipsam altiùs assequi in manu nostrâ minimè sit quomodocumque demum peruestigetur: ea enim hominibus manifestata non est; vnde prudenter agitur, cum ea, saltem probabilibus argumentis, utcumque conicitur. Hinc quando, etiam in rebus quæ passim præ manibus sunt agendis, vltior veritatis ratio inuestigari potest, majori & quæ ultra vires non sit, diligentia appositâ; fateor etiam hanc esse adhibendam, antequam ex probabili opinione rem definias. At verò in hoc qui proponitur euentu, alia sunt prorsus omnia. Nam imprimis hæreticus ille ex errorum tenebris, quibus antea implicaba-

16.

Quando a-licuius le-gis aut rei veritas cer-ta haberi potest vltiori inda-gatione mo-raliter pos-sibilibus, non

tur

tur emergens, istud certò & indubitatum scit, aliquam esse in orbe Ecclesiam, de quâ dubitari an sit vera nefas sit. Scit præterea eam in aliquo esse hominum cœtu, apud quem Religionis veræ sinceritas sit indubitata. Scit igitur humano studio, & Diuinâ quæ præsto est adiuuante gratiâ, eam inuestigari & inueniri posse. Scit denique non nisi in veræ Ecclesiæ gremio, animæ salutem dari; nisi fortè per ignorantiam planè inuincibilem & inculpata, homines quidam heberes & rustici, cæteroquin probi, excusentur. At verò cum hæreticus ille Catholicorum sententiam iudicet esse probabilem, jam profectò de sectæ suæ veritate certus non est; neque per ignorantiam inuincibilem si erret, erroris habet prætextum sanum. Iudicat igitur fidei veritatem opinionibus suis tantùm se probabiliter esse assecutum. Et cum ipsi constet fidei veritatem certam & solidam, in aliquo hominum cœtu qui toti orbi manifestus sit esse, hunc sanè omninò tenetur inquirere, nec suæ magistrorumque suorum opinioni tamquam probabili potest acquiescere; & si acquiescat, veritatis contemptæ & neglectæ omninò reus est. Neque vllam negligentæ suæ afferre poterit excusationem; præsertim cum Religionis veræ & à Christo institutæ veritatem, tam facilè sit, sincerè eam inquirentibus, assequi. Tenetur igitur inquirendæ veritati studium adhibere, cum de suæ sectæ veritate certus non sit; iudicat enim Catholicam Religionem saltem esse probabilem. Atque aded cum de suâ opinione certus non sit; & certus sit tamen, quòd aliqua in hoc orbe Ecclesia à Christo sit instituta, cui veritas in comperto est, & quam datùr assequi; manifestum est, quòd sine graui noxâ & magno veritatis contemptu, suæ opinioni minimè possit acquiescere. Nam vbi ad veritatem assequendam darur aditus, veritas liberabit vos, non verò opinio probabilis, quâ tantùm probabili ratione ad veritatem acceditur. Vbi verò veritas ipsa, quantumcumque inuestigetur, inueniri non potest, quod in infinitis humanis actionibus euenire jam ostensum est; etiam opinio probabilis, fide bonâ agentem à peccato liberat & excusat. Non enim ignauia aut peruersitate animi, aut ignorantia affectatâ veritatem nescit, sed imbecillitate mentis vtrius se non extendentis, hæret vbi potest; & cum vltra non detur progredi, gaudet de veritate vtrumque inuentâ; nec Deus ei, quidquam succentet

*licet agere
ex probabili
opinione
que tam
habetur.*

censet, cùm eò progressum videat, quò eum intellectûs humani exilitas potuit ferre.

*Responde-
tur argu-
mento in
formâ syl-
logisticâ.*

Breuius itaque, & in formâ syllogisticâ argumento respon- 17.
deo. Potest quis, inquis, contra opinionem suam quam iudicat
esse probabilem, tutò sequi alienam eique acquiescere: ergo &
hæreticus qui Catholicam Religionem iudicat probabilem, pote-
rit etiam hæresi suâ, quam ob autoritatem Magistrorum suorum
iudicat probabilem, semper adhærere, eique securus immori.
Nego consequentiam. Disparitas exinde est, quòd hæreticus
ille probabiliter tantùm opinatur circa rem quam scire potest, &
cuius veritatem scit sese posse deprehendere. Hinc imprudenter
& malè opinioni acquiescit eius rei, cuius dari potest scientia
vera & certa, dummodò moralem ei indagandæ diligentiam
adhibeat. In aliis autem materiis, cùm veritas certa inueniri non
possit, quocumque demum studio inquiratur, prudenter omninò
opinionem acquiescit, vltra quam non datur propiùs ad veritatem
accedere. Quòd si enim morali adhibito labore, veritas rei possit
erui, in quâcumque materiâ id fit; tum verò fateor ingenuè,
probabilem opinionem quamdiu talis esse noscitur & decernitur,
ab errore materiali quem certò potuit & debuit euitare, agentem
ex tali opinione, ab infractâ lege non absoluerit aut excusare. Sic
qui in campanarum dissidio, probabile existimat non esse horam
noctis duodecimam; si aliquâ aliâ ratione, horologio puta no-
cturno quod ad Vrsæ majoris stellas adhibetur, aut alio instru-
mento Mathematico, quod ad manum sit, & cuius vsus ei notus,
inuestigare certò possit an Meridianam Sol attigerit; certè ob
probabilitatem quam campanæ pulsus attulit, carnibus vesci
non potest, donec ei de veritate rei, quam in manu eius est
scire, plenè, aut prout ex instrumento illo potest colligi, sincere
constiterit. Atque hoc modo, argumento, quo tantopere, sed
ex vano Wendrockius triumphabat, abundè credimus satis-
factum.

§. III.

PROPOSITIO III.

Licitè sequitur Conscientia opinionem probabilem desertâ probabiliori : nisi obstet lex Iustitiæ aut Charitatis, &c.

18. **A**ltera opinionum probabilium oppositio, ex comparatione opinionis probabilis cum probabiliore petebatur. An autem major probabilitas ex majori rationum pondere, an ex plurium aut grauiorum virorum auctoritate existat, perinde id est. Ponamus ergo, vt familiari exemplo, prout cœpimus, insistamus, tunc cum ex æde D. Petri auditur duodecima, medium verò duodecimæ ex D. Pauli, eodem temporis articulo, etiam in D. Andreæ horologio duodecimam designari. Certè si campanæ probabilitatem dant, probabilius jam est, esse quàm non esse duodecimam. Rursus quod à pluribus auctoribus, cætera paribus, asseritur, probabilius id esse censetur; & quod à grauioribus præ eo quod à minùs expertis affirmatur, majus sine dubio habebit pondus; ita & id quod solidioribus nixum est fundamentis. Quæritur nunc, an præceptum sit, siue an Conscientia ita obstringatur probabiliori opinioni adhærere, vt sine peccato nefas sit sequi probabilem; an verò illâ desertâ, hanc possit amplecti, & vt exemplo allato inhæream, statuere in euentu exposito vesci carnibus esse licitum.

19. Nolo huic quæstioni diutiùs inhærere, quod fusè & vbertim eam examinarint præclarissimi Theologi Joannes Sanchez, Baldellus, Castro Palao, Bossius, Pasqualigus, & alii, statuuntque, quod reor esse verissimum, nullo modo Conscientiam obstringi, desertâ opinione probabili, ex probabiliori actiones suas componere. Nam si obstringitur, jam sanè præceptum est: nusquam tamen præceptum extat. Et si à Deo aut à naturâ latum dicis, non est sufficienter promulgatum, ac proinde non obligat. Si enim sufficienter est promulgatum, quâ quæso ratione factum est, vt id longè majori Theologorum parti non innotuerit? Nam qui istud asserunt, sunt perpauci; plurimi verò qui eiusmodi

*Exponitur
propositio.*

*Asseritur
proposito
& Probatur
primò
quia præceptum non
est contra-
rium, nisi
non suffi-
cienter pro-
mulgatum.*

di præceptum negant. Sanè qui disertè afferant probabilem opinionem præ probabiliori non esse deferendam, inuenio auctores grauissimos centum quinquaginta quatuor, quorum nomina in Catalogo præcedenti Tractatui subnexo affero, eaque sunt quibus asterisci non præfiguntur. Ne tamen cæteros omnes contrarium docuisse suspiceris; sunt enim ii admodum pauci: sed plerique quæstionem hanc non pertractarunt. Igitur, cum præceptum eiusmodi ad aures tot virorum rem studiosè peruestigantium non peruenerit, sanè manifestum est non satis esse promulgatum, ac proinde non obstringere.

*Probatu
secundò ex
ipsâ aduer-
satorum
sententiâ.*

Deinde cum id sit probabilius quod videtur pluribus, præsertim cum contrariæ opinionis argumentis & rationibus examinatis & rejectis, in vnam conspirant sententiam; profectò cum decies octies ex recensitis plures sint, & auctoritate non minores, imò & majores non pauci, qui expensis omnibus contrariæ partis argumentis, nihilominus probabilem opinionem, in conflictu probabilioris, non esse necessariò deferendam asserunt; jam sanè manifestum est, probabilius longè esse, probabilem opinionem eo casu non esse reiiciendam necessariò. Ac proindè qui ob probabilem campanæ, vt sic loquar, opinionem, carnibus vescitur, aut ob probabilem yri grauis sententiam, restitutionem æris non facit, licèt probabilius sit debere, eum tamen non restituendo, probabiliorem sequi sententiam. Nam licèt probabilior sit, eum ad restituendum obligari, tamen vt acutè monet Joannes Sanchez, vt non restituat duas habet pro se sententias; probabilem vnam, quâ non debere asseritur; alteram autem longè præ contrariâ probabilissimam, quod qui probabilius quidem, non certò tamen debet, possit probabilem sequi sententiam, & statuere se pro eo quod probabilius tantum debetur, ad certam solutionem præstandam minimè obstringi. Itaque cum probabilius longè sit, probabile præ probabiliori semper posse eligi, etiam ii, qui probabiliorem opinionem docent necessariò esse sequendam, fateri debent, non peccare eos qui amplectuntur tantum probabilem; nam hoc licèt fieri longè est probabilius, quàm non licere. Verùm ad planiora & clariora veniamus argumenta.

Ioan. Sanchez disp.
44. sect.
n. 72.

*Probatu
tertiò ex*

Et quidem nemo vnus mihi negauerit, eum qui prudenter agit, & præterea certò nouit, sese prudenter agere, minimè sic agendo

21.

do

do peccare. Atqui qui agit quod probabili opinione est licitum, agit prudenter; id enim agit quod iis licitum esse rationibus comprobatur, quæ viris & doctis & prudentibus merito approbantur, alioquin opinio quam sequitur non esset probabilis. Itaque non peccat; nisi si forte aliquando peccatum sit agere prudenter, quod nemo sanus dixerit. Neque id quidquam refert, si eum qui probabiliorem sequitur opinionem prudentius dixeris agere. Nam ut ita sit, certè modò quis prudenter agat, vitio ei verti non potest, quòd prudentiora non adhibeat, sequaturque consilia. Aliud enim prorsus est imprudenter agere, aliud verò non omnem, quæ possibilis est, prudentiam rebus agendis adhibuisse. Neque usquam extat præceptum Dei, quo in omnibus prudentissimâ præscribatur incedendum viâ. Præceptum autem tam graue, sine ratione quæ prorsus sit euidens & demonstratiua effingere, illudque Conscientiæ obtrudere, arbitrium prorsus est, ac proinde non acceptatur. Prudenter agere, naturæ rationisque præceptum est; agere prudentius, est consilii. Consiliorum autem arbitraria est, & libera electio.

natura opinionis probabilis.

22.

Jam verò ut rationem hanc promoueam; an id est credibile, legem à Deo latam esse, quæ in infinitas hominem angustias adigat, & quæ vix ab vlllo, imò à nemine possit obseruari? Quid enim? certè si probabiliorem in omnibus opinionem sequi debeo ex mente Dei, etiam mihi onus incumbit, diligenter inquirendi quæ opinio sit probabilior. An verò tantum onus humanæ vires ferunt? nam utcumque quis doctus sit & litteratus, opinionemque habeat non probabilem tantum, sed ut sibi tum videtur probabiliorem; tamen cum sciat se falli posse, non tantum momenta causæ ipse expendere, sed aliis etiam examinanda debet dare, ne fortè peccet si aduersa fortàsè probabilior sit opinio. Et cum hodie appareat sæpè minùs probabile, quod heri videbatur longè probabilius, continuo cogetur actionem institutam abrumpere, & toties eam mutare, quoties probabilitatis pondera variantur, aut ipsis incrementi quidquam adiicitur aut detrahitur. Rursus si probabilitas opinionis ex doctorum virorum auctoritate existit; quotiescumque probabilis occurrit opinio, antequam ex eâ Conscientia quid agendum sit decernat, examinare debet quot pro eâ opinione stent auctores, an non plures pro contrariâ. Rursus an æquè graues, & docti; denique an rem

Probatum quare ex absurdo, mirum ex præcepti si feratur ad implendis impotentiâ.

omnes

omnes pari studio excusserint : ab his enim circumstantiis defumenda est maior minorue opinionum probabilitas. Hæc autem quis ferat ? & hæc à quouis homine, etiam illitterato, perpendenda quis esse dixerit, quæ Theologi quamuis acutissimi aciem fugiunt; aut si non fugiant, superent vires. Profectò legi huic ut satis fiat, non Theologos modò, jurisque omnis peritissimos esse, erit necesse, sed & ingenio doctrinâque Angelos superare. Sanè nihil quidquam rerum in orbe fiet, si tantâ accuratatione examinanda sunt omnia. Et tamen examinanda prorsus sunt, si præceptum sit non agere, nisi quod probabilior fert sententia. Quis autem credat talem legem à Deo homini datam ? Si verò data non est lex, quo pacto obstringimur ?

Obiectioni Vnicum hic restat quod quosdam non modicè torquet, & 23.
verò etiam ab aduersariis intorquetur. Nempè eum qui probabiliori opinione actionem suam moderatur, magis abesse ab *errandi & peccandi* periculo, quàm qui hæc desertâ sequitur probabilem. Periculum autem eiusmodi remouendum esse quantum fieri potest, videtur omnibus esse in confesso.

Respondetur in nostra sententia nullum esse periculum peccandi, licet incurraur periculum errandi. Verùm non difficilis est ad hæc responsio, si ad ea quæ jam 24.
sæpius dicta sunt attendimus. Nam ut *errandi* periculum majus sit in eo qui probabilem præ probabiliori opinionem sequitur (quod tamen negare possum; cum sæpè quod probabilius videtur falsum tamen sit; & verum fuisse compertum sit, quòd tantùm erat probabile; prout in multis euentibus, præsertim qui ex testium & ex famæ communis amplitudine dependent, sæpius constat euenisse) ut tamen *errandi* periculum majus sit, in eo qui probabili, præ illo qui probabiliori adhæret opinioni; nego tamen majus ab illo, quàm ab hoc, *peccandi* discrimen adiri. Nam uti jam sæpius dictum est, neuter vlli prorsus peccandi periculo committitur. Ut quid ergo pericula peccandi comparantur inter se, vbi neutra pars periculum vllum fert ? certa est enim utrimque Conscientia se benè agere & licitè; quamuis probabilius sit vnâ opinionem præ alterâ materialiter non errare. Istud enim repetendum est denud; non ita in opinionibus probabilibus agere Conscientiam, ut quidam malè putant; *Judico probabilius aut minus probabile esse mihi comestionem hanc carnis esse licitam*; nullo modo; non sic de actione suâ, id est, carniû comestione, statuere potest Conscientia, ut culpam euadat. Verùm cum intel-

intellectus hoc iudicium speculatiuum præmit, *iudico probabilius esse aut minus probabile* (nihil refert, modò iudicet probabile) *carnis comestionem nunc esse licitam*, tum demùm concludit & decernit Conscientia, dicitque, *Certa sum ego, comestionem hanc seu actionem à me exerceri posse*, cùm id quod videtur probabile, prudenter operi dirigendo adhibeatur. Et sic apparet tandem, quòd sententia probabilis in ordine ad suum objectum, vti ajunt, siue in inquirendâ rei veritate sit fallibilis, & sic potest alterâ esse fallibilior. Verùm in ordine ad dirigendas actiones humanas si spectentur, omnes esse infallibiles, id est, infallibili ratione operibus moderandis à Conscientiâ adhiberi; & sic ex hac parte omnes esse pares & æquales, nullamque alteram infallibilitatis gradû vel minimo superare, aut etiam alteri cedere. Si igitur fallitur Conscientia circa objectum, non tamen fallitur vt est actionis ponendæ regula.

Vna opinio licet probabilior alterâ, non est tamen in dirigendâ actione infallibilior.

25.

Wendrockius in epist. 5. Nota 1. sect. 4. §. 1. circa finem.

Hinc patet manifestè, errasse Wendrockium turpiter, aut incautos fallere voluisse, cùm vt atrocius in hanc sententiam inuehatur, tanquam certum indubitatumque præstituat, quòd *qui minus probabilem opinionem, probabilius peccandi periculum eligat*. Tum indignitate rei commotus clamare incipit, *Quid aliud est contra Conscientiam agere, nisi sic agere?* quod vt probet syllogismum affert, quem, si diligentius attendatur, in scholis explosuri sint Logici. Sed id non ago. *Ille enim, inquit, utique contra Conscientiam agit, qui id facit quod Conscientia iudicat non esse faciendum*. Ita est Wendrocki, sed vide vt legitima sit subsumptio. Ita pergit. *At cùm aliquis probabilius esse censet aliquid esse illicitum quàm licitum, utique etiam probabilius esse censet fugiendum id esse quàm non fugiendum; non faciendum id esse quàm faciendum*. Hoc tu asseris Wendrocki, ego verò nego. Non enim probabilius esse censet non faciendam esse actionem: sed contrâ, statuit certò à se posse exhiberi, dum probabili ratione iudicat legem non obstringere. Quid jam concludes obsecro? *Qui ergo sic affectus est, inquit, et cum eo Conscientiæ iudicio illud ipsum nihilominus amplectitur et facit, id facit utique quod potius (id est probabilius) non faciendum iudicat*. *Agit ergo contra lumen ac iudicium Conscientiæ suæ*. Iam ostensum est eum contra Conscientiæ iudicium nihil agere, cùm nihil agat nisi ex Conscientiæ dictamine certo & indubitato.

Respondetur syllogismo Wendrockij, quævis illegitima.

Conscientiam autem hoc iudicium ferre potuisse, jam satis superque est probatum. At syllogismum hunc Wendrockii afferre libuit, tum ut scrupulum qui menti posset inhære, clariùs rem exponendo, eximerem: tum ut ex hâc syllogismi formâ plane illegitimâ pateat, quàm is insignis sit Logicus, qui omnes passim Theologos præ se contemnit.

§. IV.

PROPOSITIO IV.

Licitè operatur Conscientia ex probabili opinione, relicta tutâ, aut tutiori, etiam ubi ex hâc nullum adesse videtur agenti incommodum.

*Tutioris
semper se-
quendam
esse sensen-
tiam ali-
qui docent.*

Tertium hoc demum est opinionum certamen, in quo probabilis probabili quidem, sed magis tutæ opponitur. Nam ut probabile sit, in casu jam sæpius repetito, licitum esse vesci carnibus in horologiorum circa horam duodecimam diffidio, diuersisque, si fas sit dicere, campanarum sententiis; tamen qui carnibus vescitur, saltem materialis peccati periculo se exponit, cuius profus exors est is qui abstinet. Ac proinde cum hæc pars sit tutior, imò tutissima, hæc videtur in omnibus amplectenda. Nemini enim non in votis esse debet, peccatum, etiam cum potest, euitare.

*Sed qua m-
uis hoc
possit ali-
quando
esse consi-
lii, non
tamen est
præcepti.*

Fateor optanda foret res. Sed non omne id quod est optabile, illicò lege Diuinâ faciendum esse præcipitur. Sanè Corinthios omnes cælibem vitam instituere optabat Paulus, imò & volebat quodammodo, *Volo enim inquit omnes vos esse sicut meipsum*, id est cælibes; & tamen id quod optabat, præceptum non esse confitetur; de *virginibus autem præceptum Domini non habeo, consilium autem do.* Et quid si consilio virgo non fuerit obsecuta, an idcirco crimini erit obnoxia? minime, inquit Paulus, *Et si nupserit virgo, non peccauit.* Consilii itaque fit, materiale peccatum euitare. At nos quærimus modò, non quid consilium, sed quid præceptum ferat. Itaque, idque cum communissimâ

25.

1. Cor. 7.
v. 7.

v. 25.

v. 28.

munissimâ Theologorum sententiâ , nullum præceptum à Deo datum esse assero , quo tutior sequenda sententia præscribatur.

38. Et verò quæ demùm , probabiles inter , vocanda sit tutior sententia , non satis intelligo. Illa , inquiunt , cuius è directione si operaris , nullum subitur ne materialiter quidem peccandi periculum ; vbi alteram si sequaris , illi te committis. Sic sanè , si in casu exposito carnibus abstineas , nullum peccatum facis quæcumque demùm hora sit ; peccas autem materialiter , si sit duodecima , quantumcumque probabile sit non esse. Rursus , si probabile sit creditori te non debere ; tamen si restituis , nulli iniustitiæ committendæ te exponis ; exponis autem , saltem materialiter , si fortè debeas. Itaque & isthic abstinendum est carnibus , atque hîc faciendâ restitutio , quia nempe vtrumque tutius.

Quamvis dicatur tutior.

29. Audio quidem ista. Sed quid si vtroque sit materialiter peccandi periculum , neque discernere possit Conscientia quid sit grauius , vtri parti tunc adhærebit ? Probabilis inquam sit opinio , peccaturum te , actionem eam si exhibeas , quam altera opinio etiam probabilis , asserit sine peccato non posse omitti. Æger es , exempli gratiâ , & quidem vi. a fert Medici sententia , non tam grauius ægrotare te vt in quadagesimâ vesci carnibus liceat ; altera verò , etiam Medici , opinio statuit , te sine magno valetudinis detrimento , ac propterea sine peccato non posse carnibus abstinere. Quid hic agat Conscientia ? in quam se partem vertet ? vtrumque peccati materialis est discrimen. Nonne in grauissimas anxietates conjicitur ? si tuta seligenda est opinio ; neutra tuta est , vtroque materialiter peccandi evidens est periculum. Si autem sequenda est tutior ; quis hîc facile discernet quæ sit tutior.

Non potest semper discerni qua tutior.

30. Deinde si tuta aut tutior est , in quâ nullum est materialiter peccandi periculum , jam certè inter probabiles opiniones in restitutionis materiâ , nulla tuta est opinio , ac proinde nulla tutior. Nam probabile sit , creditori debere me decem æris millia ; probabile autem etiam est non debere. Ad solutionem me obstringis tu , quod nempe tutius sit , ne materialis quidem iniustitiæ periculo sese committere. Atqui si debitum soluo , nonne creditor idem discrimen subit , & quidem cooperante me ? Non magis autem licitum est ad materiale peccatum quemquam inducere , quam idem committere. Quo igitur se vertet debitor ?

In materia restitutionis, nulla probabilis est tutior.

retinere æs non potest, ais tu, ne fortè alienum sit quod possidet. Restituere etiam ei non est licitum, ne fortè creditor ex alieno diues sit; injustæ autem possessioni, etiam ansam præbere, nefas est. Nec tandem poterit ea bona in pauperes distribuere, ne fortè alienum det. Perinde autem est, & æque graue crimen, de alieno, vt aiunt, sarcinas suas domumque instruere, & de alieno erga pauperes esse liberalem. Quid igitur aget? nam si peccat retinendo æs, iam etiam ostensum est restituendo peccare, vtpote qui causâ sit cur creditor fortassè quod suum non est, possideat. Iam verò si ne tum quidem, cum à debitore præstatur æs, quod probabili ratione videretur debere, creditor oblatum tutâ Conscientiâ potest recipere; igitur quotiescumque inter partes hinc atque hinc de possessione aut debito contententes, probabile apparet jus, vterque causâ ceciderit, cum neuter aut debitum possit repetere, aut reddere, aut si redditur retinere. Sin autem alteruter, v. g. creditor, præstitum possit retinere, eò quòd probabili ratione nixum jus habeat, neque tutiorem opinionem sequi debeat: sanè nihil est, cur non & debitor eo priuilegio gaudeat, sibi que æs, donec debitum iure euincatur, possit adscribere, & tutâ Conscientiâ retinere. Cæteris enim paribus, Charitas ordinata incipit à seipso.

31.

Præterea istud quæro, cur qui tutam aut tutiorem opinionem sequendam esse affirmant, tantopere de materialis peccati periculo euitando sint solliciti, vt propterea tantum onus in nos conijciant, cum istud à Deo nobis impositum nequidem sit, vt formalia, id est, quæ verè nobis imputentur, isto modo crimina euitemus? An enim tutiora semper adhibenda sunt remedia, castè vt viuas? tutius est abstinere à publico, tutius euitare conuiuia, tutius secum agere procul ab hominum commercio, tutius cœnobii abditis includi, aut remotis in siluis sibi & Deo viuere. An tamen id vsquam præceptum est? atqui si id non agis, infinita sunt quibus obiiceris peccandi discrimina; neque materialium dumtaxat, sed & formalium quinimò scelerum periculo immergeris. Quod si autem, ne formalium quidem criminum discrimen, quando istud certum omnino & indubitatum saltem moraliter non est, tutiora persequi neminem cogit; cur ob materialis peccati, quod etiam non certum sed probabile solum est, tanta ad tutiora confugiendi imponitur necessitas? certe

*Nullum
præceptum
obligat vt
sequat id
quod tutius
est, ne qui-
dem vt
formale
peccatum
euitetur.*

certè id prorsus fieri videtur abs re; neque tam ex Dei mente, quàm arbitrariò.

32. Denique si tutiora semper sectanda sunt, jam sanè quisquis lethali crimine se polluit, illico non modò conteri, sed & ex templò sacrâ confessione debet se eluere, neque ad vnam horam, pœnitentiam poterit sine nouo scelere procrastinare. Est enim non nemo qui hoc asserat, & denique sic agere est securius. Rursus circa Pascha, dum quatuordecim designantur Pœnitentiæ & Sacræ Communioni ab Ecclesiâ dies, quibus legi latæ satisfaciendum est, vt tutiori lex expleatur viâ, omnes omnino (omnibus enim tutiora agere præscriptum est) ipso Palmarum die obstringentur legi satisfacere, & quidè simulatque Sol illuxerit, ne non agant quod est securius, & ne fortè mortis aut alio præpediantur casu. Neque aliâ ratione ostendetur liquidò, diebus Dominicis peccari ab eo, qui non summo manè, primo quod offertur, interest Sacrificio; ac propterea de nihilo esse quod prouecto jam die ad solemniora sacra populus inuitetur aut cogatur, cui tutiori incedendum est viâ; neque enim tam diu possunt homines sacrum differre, ne vlli sese, legis non explendæ, periculo objiciant.

33. Plurima sunt alia quæ in hanc rem afferri possunt. Sufficit ostendisse, neque quod tutius est, semper posse secerni ab eo quod minùs tutum est, neque si secerni possit, vllâ nos lege ad id amplectendum à Deo obstringi. Vnde istud tandem cum Ioanne Sanchez, Castropolao & aliis præclarissimis Theologis asserendum est, omnes sententias probabiles in praxi esse æque tutas, neque vnam præ alterâ esse tutiorem. Sententiarum enim omnis securitas in eo est posita, quod certum sit, eam qui agendo sequitur, Deum nullo modo offendere. Securitatem autem illam cum Conscientiæ præstet quæuis opinio, dummodo sit probabilis, vt jam superùs est demonstratum; nihil prorsus est, cur non omnes æque tutæ dici possint & securæ. Non enim magis securus esse possum criminis, quàm dum certum est non peccari. Quando autem Theologi, sententiam vnam securiorem esse præ alterâ pronuntiant, id non de formalis peccati, sed de materialis incurrendi majori minoriue periculo intelligunt. Iam verò, materialis peccati periculum, dum sententia est probabilis, à Deo non attendi, neque fugiendum præscribi, sæpius dictum est.

Ioan. Sãc. in sele. disp. 44. n. 66. Castrop. de Consc. disp. 2. punct. 2. n. 3. Boffius de Con. par. 1. tit. 1. n. 137.

Probatur denique ab usu contrario communi.

Omnes probabiles sententia in praxi sunt æque tutæ, quoad imputabilitatem culpa.

*Etiã ubi
sine ullo in
commodo
tutior eligi
potest, non
est, ne qui-
dem sub
veniali
peccato eli-
genda.*

Est tamen non nemo & non vnus, qui quamuis fateatur, dum probabiles sunt, vtramuis sententiam à culpâ esse innoxiam, neque tutiorem esse sequendam, dum eam amplecti non possumus sine incommodo proprio vel alieno; tamen si nullum incommodum subeundum intercurrat, tutiorem partem asserat esse eligendam. Neque sine ratione id videtur affirmari. Cùm enim magnâ ex parte, ratio ob quam lex naturæ & Diuina permittit opinionis probabilis vsum & exercitium, sint incommoda grauissima quibus homines implicarentur, & à quibus sese extricare non possent, si probabiliora & tutiora tantum fas esset persequi; profectò cum cessant incommoda, id est legis ratio, videtur sanè ad tutiora assumenda lex obstringere. Si verò quanta ea sit obligatio interrogas, respondet illicò, venialis peccati incurrendi: *Major enim, inquit, nempe sub mortali, induceret consequentiam plurimarum anxietatum, nominatim pro examine cause sufficientis, ad sequendam opinionem probabilem contra tutiorem.* Ira ille. Equidem fateor eo casu, consilii id esse ita agere; præceptum tamen esse, nequidem cum venialis noxæ interminatione promulgatum, animum non induco. Nam ea ipsa anxietatum incommoda, quæ à mortali peccato absoluunt, non est quod & à veniali noxâ agentem negentur eximere. Si enim tutiorem necesse est eligere, tum cùm nullo incommodo id fit; jam sanè iterum istud incumbet oneris, vt examinandum sit sedulò, an nullum sit incommodum quod aut sibi aut aliis imminet. Rursus an illud quod occurrit, verè incommodum sit eiusmodi, quod ab agendo excuset aut non excuset; non enim à jure agendi quod probabilis dat opinio, discedere quis compellitur, nisi cuncta sedulò vtrimque sint expensa & exæquata. Quæ omnia, cùm non nisi maxima pariant rursus incommoda, numquam sine graui incommodo, aut quod adest aut quod adesse potest, vlla eligetur opinio, si tutior aliquo in casu est eligenda, sic vt peccet, etiam tantum venialiter, eam si non elegerit.

*Hac autem
omnia in-
telligenda
sunt nisi a-
lia lex in-
tercurrat.
puta chari-
tatis, aut*

Atque hæc omnia de opinione probabili, eiusque sequendæ vel fugiendæ præcepto dicta sunt. Nam si aliud quoddam præceptum aut charitatis, aut conuentionis mutuæ, aut Reipublicæ aut Ecclesiæ detrimentum intercurrerit, tum verò constat hæc omnia non habere locum; & vel tutiorem vel probabiliorem esse sequendam; præsertim si contraria opinio, nullo tuo bono, bono

34.

Scildere
Tract. 2.
de Confu.
n. 18.

35.

proximi

Vasq. in
1. 2. disp.
63. & 64.
Sanchez
disp. 4. 4. in
selectis.
Castro-P.
de Consc.
disp. 2. pu.
4. & seq.
Baldel. de
Consc. dif.
13. & seq.
Bossius de
Con. par. 1.
ti. 1. §. 12.
& seq.
Bardus de
Consc. di-
scep. 4. c.
20. & seq.
Scild. de
Consc.
tr. 1. c. 5.
Suar. to. 3.
in 3. p. disp.
16. lect. 2.
Item de
Char. sec.
6. n. 3.

proximi grauitur officeret. Sic, quamuis sit probabile admodum, digito abluto Baptismum verè conferri, sine necessitate tamen id agere nefas est. Sic Medici, si tuta ad manum sit medicina, non est quòd probabili adhibitâ, credant se benè agere; non enim agunt ex mente ægri, qui tutâ viâ curari vult, & conuentione tacitâ, vocando medicum, id est stipulatus. Tantùm igitur de iis tractatum est actionibus, quas quisque pro se agit, & non pro personâ publicâ, aut alienis obsequiis præpositâ aut conductâ. Cæterùm quid Superior, quid Medicus, quid Judex, quid Aduocatus, quid Consiliarius, quid Confessarius, ex probabili opinione debeant aut agere aut fugere, fuse id exponunt. Vasquez, Joannes Sanchez, Castro-Palao, Baldellus, Bossius, Bardus, Scildere & alii Theologi. Istud vniuersim dico cum Suarez, *Sepè ex charitate vel iustitiâ teneri hominem præferre opinionem probabiliorem minùs probabili.* Et ex hoc capite inquit, *in sententiis ferendis sequenda semper est iudici probabilior pars.*

*iustitia aut
Sacramen-
torum, &c.*

Nolo in re à grauissimis Theologis copiosissimè expositâ diutius immorari, ne rem actam rursus agam. Istud tamen dissimulare minimè debeo, neque verò possum. Mirari sanè fatis nequeo, cur aduersarii, dum aut scripto aut voce quæstionem hanc excutunt, statum controuersie non exponant, prout ea ab auctoribus, quos impugnant, limitatur? Dissertè tradunt hi, probabiliori opinionè defertâ, licitum esse ex probabili operari, tum cum de præcepto aut lege incidit disputatio, neque certum est an lex obliget an non obliget: sic vt meram virtutem Obedientiæ Deo aut legislatori præstandæ, sine vllius tertii præiudicio, spectet hæc controuersia; v.g. an jejunandum sit necnè, an carnibus abstinendum, si probabile quidem sit abstinendum non esse, probabilius autem sit esse abstinendum. At verò si de præcepto Charitatis aut iustitiæ aliis impendendæ agitur, tum sanè probabiliorem minùs probabili præferendam esse, cum Suarez passim dicimus. Jam quæro, cur limitationem hanc dissimulent aduersarii, præsertim vbi apud ignaros controuersie sermones miscent? an vt per exempla quæ adducunt (adducunt autem ea quæ minimè controuersa sunt) populo imponant, rectè sentientibus inuidiam creent, populoque persuadeant Probabilistarum (ita eos vocant) doctrinam impiam esse, naturæ injuriam, & prout clamant *inferni monstro similem*? Hoc certè non est agere bonâ fide

*Aduersarij
statum cõ-
trouersie
callidè im-
mutant.*

36.

fide: aut si bonâ fide agitur, haud parum hîc intercurrit ignorantia: cui discutiendæ vt occurrat, iuuerit vnâ alteramue contraria sentientis objectionem exponere, è quibus quid ad alias eiusdem farinae respondendum sit, facilis erit coniectatio. Probabiliorem itaque semper sequendam esse opinionem sic sibi persuasit Faruacqui libello nuper edito. *Quid si enim, inquit, venatori probabilius sit patrem in sepibus latere, & minus probabile sit feram latere; eritne integrum venatori insistere opinioni minus probabili, & in sepes mortiferum telum dirigere?* & paucis interjectis quæ minus rem vrgent: *Fingamus, inquit, animo, probabilius esse craterem veneno imbutum esse, minus autem probabile idcirco oppositum. Eritne cuiquam integrum & licitum opinioni minus probabili insistere, & craterem epotare?* Ita ille. At quis non videat controuersia statum hîc aut dissimulari, aut certè ignorari? afferuntur profectò ad rem quæ faciant nihil. Nam in primò casu, lex Charitatis, non patri tantùm, sed cuius homini impendendæ, telum vibrari prohibet; in secundo autem, Charitas sibi ipsi debita, vitæque conseruandæ lex naturæ indita, craterem vetat epotari. Neque hoc tantùm eo casu quo probabilius foret veneno craterem infectum, aut hominem sepibus implicari, verùm etiam quamuis probabile tantùm id esset, imò etiam si minima discriminis tanti subesset suspicio. Ad rem itaque non faciunt hæc exempla; & doctrinam, quam de probabilibus opinionibus asserunt passim Theologi omnes, minimè labefactant, quia ne specie tenus contingunt quidem. Afferantur itaque exempla, quæ nec iustitiæ, nec charitatis tertio aut sibi exhibendæ præceptis implicantur, & facile auctor hic in Theologorum quos *multos esse fatetur hoc tempore*, ibit sententiam; & sanæ doctrinæ detrahetur inuidia, cauillationibus concitata; denique apparebit monstrum non esse, sed virtutis legitimam sobolem; non distortam vitio aut nimia docentium proteruitâ, sed placidam, rationi conformem; eam denique quæ modestè sapientium aut vultus, aut iudicia non exhorrescat.

Faruac-
qui in
disquisi-
tione
Theolog.
de pecca-
tis dubiis
confitem.
c. 8. §. 1.

S. V.

PROPOSITIO V.

Conscientia in actionibus dirigendis non sequitur licitè opinionem improbabilem: parum autem admodum probabilem, non nisi in extremâ necessitate.

Exponitur quænam opiniones sint improbabiles.

37. **D**enique istud etiam dicendum restat, ex opinione verè solideque probabili, rectè actionem institui, non verò ex improbabili. Improbabilem autem voco, *Primò*, quæ nullâ ratione suffulta est, & tantum eam asserentium, sibi que credi volentium pertinaciâ fouetur. Qualis olim Pythagoræ fuit opiniones suas promulgandi modus; quibus non alia patrocinebatur ratio, quam vnicum istud *ἀντὸς ἐφασ*, talis & Manichæorum erat opinandi pertinaciâ, vti ex Augustino vidimus. Eiusmodi opiniones, quantumcumque plurimos habeant sectatores, semper sunt improbabiles, cum illi ipsi auctores rationem omnem iis detrahant, probabilitatis vnicam animam, primumque fundamentum. Non enim quod pluribus videtur, id est probabile; nisi quòd, cum prudenter agere censeantur, etiam præsumatur esse ratio, ob quam tot viri in vnam cocant sententiam. Hæc igitur si desit, non est quòd ab auctoritate hominum, non ratione, sed merâ pertinaciâ opinantium, vllum, opinioni tam vagæ petatur patrocinium.

Improbabilis opinio est, quæ nulli rationi innititur.

Tract. 4.
n. 17.

38. *Secundò* improbabilis est dicenda omnis opinio, cuius opposita veritas manifeste iam tenetur. Et id quidem rursus clarum est; non potest enim prudenter verum putari, id quod falsum est, quantumcumque rationes videantur afferri verisimiles. Sic improbabile est, quod lumini naturæ manifestè repugnat, quod fidei mysteriis, quod Ecclesiæ, quod Pontificum definitionibus est contrarium; nisi fortè quis veritatem indubitatam & infallibilem iis detractam velit. Hinc hæreticorum rationes, quibus v.g. Eucha-

Improbabilis est opinio cuius falsitas tenetur aut definita est.

Y

Eucha-

Eucharistiæ Sacramentum, aut Trinitatis mysterium impetunt, quantumcumque ratiocinationi humanæ adulentur & fucum faciant, improbables tamen sunt; quòd veritati nobis reuelatæ eas aduersari jam constet. Frustra etiam est, quòd vt sibi liberam peccandi viam sternant, pluribus è naturâ petitis rationibus, fornicationem de communi peccantium consensu commissam, aliquo casu, sibi aliisque quidam improbè conantur persuadere non esse illicitam. Nam vt tales essent rationes quas dissoluere & expedire esset difficile, tamen ex Sacris paginis manifestè tam perniciosi erroris falsitas & improbitas jam tenetur, & ab Ecclesiâ est proscrip̃ta. Quòd si ergo falsa hæc opinio, sanè probabilis non potest dici ratio, quæ falsitati dat patrocinium.

*Item qua
contraria
Pontificum
decretis.*

Hinc denique, nemo sibi de probabilitate opinionis suæ blandiatur, si quis ei mordicus hæreat, quam à Pontificibus præscriptam scit & condemnatam; neque sibi à contraria sentientium, sibi que fauentium numero, vel auctoritate solatium petat. Frustrà id est profectò; & in re tanti momenti, & à quâ stat genuinus sis Ecclesiæ filius, an projectitiuus & abortiuus, non est quòd sibi quis humanis rationibus palpum faciat. Aut Pontifices errare posse fatendum, quod quidem horribile dictu est, & non nisi desperatæ causæ, deprehensique erroris vltimum per fugium; aut istud statuendum, falsas esse rationes omnes, quæ dogma damnatum persuadere videntur (falsi enim rationes, veræ esse non possunt) ac proinde in id incumbere debent legitimi Ecclesiæ & veritatis filii, vt eas vel refellant; vel si refellere suo Marte non possunt, tamen tanquam indubitatim falsas, penitus rejiciant.

39.

*Nullum o-
pinioni im-
probabili
datur pa-
tracium
ab auctori-
tate:*

Hoc est, quod, vt verum ingenuè fatear, numquam satis æquo animo legere potuerim, id quod Neotericus quidam Doctor pro suis opinionibus stabiliendis attulit, quas tamen fatetur à Sede Apostolicâ esse proscrip̃tas. Ita loquitur Libro de Naturâ lapsâ, sibi que objicit. *Quid ergo ad propositionem quam proscrip̃sit Apostolica sedes? Hæreo inquit, fateor.* In re tamen certâ hæere, vt parum dicam, admodum est temerarium, incertique euentus. Cùm autem hæsisset paululum, mox resumpto spiritu, *sed quid ad doctrinam, inquit Augustini clarissimam constantissimamque, quam toties probauit, & sequitur, sequendamque monuit Apostolica se-*

40.

*Ne quidem
D. Augu-
stini.*

*Ianff tom.
2. de nat.
lapsâ l. 3.
c. 22.*

des?

des? Itane verò, Sedis Apostolicæ decreta vis esse aliquando in rebus fidei sibi inuicem contraria, & infractam hæctenus auctoritatem existimas posse conuelli?

41. Sanè si mihi libros D. Augustini peruoluenti ea occurrerent, quæ aliquâ ratione decretis Pontificum viderentur esse contraria, multa statim ad manum essent quæ mihimet ipsi responderem. Ac *imprimis* dicerem, doctrinam illam quam in Augustino mihi legere videor, clarissimam non esse mihi; errare me, mentemque auctoris tanti, cum ea Pontificis decreto aduersa mihi videatur, penitus me non intelligere; denique non esse me virum illum, qui Augustini mentem in omnibus planè perspiciam sic vt errare non possim; quasi non nisi à me Augustinianæ sententiæ petenda esset interpretatio. Atque hoc est primum quod opinionibus meis, quas Sedi Apostolicæ video contrarias, sedandis responderem; de Augustini, inquam, doctrinâ à me perceptâ modestè sentirem, neque dicerem eam esse clarissimam. Quod si autem nihilominus mihi occurreret, eum tamen esse virum me, qui per viginti annos & eo amplius, indefesso labore sanctissimi Doctoris scriptis inhæserim, ea sapius euoluerim, eiusque mentem sagacitate maximâ indagarem; istud illicò retundendæ nimix, quam de me habeo, existimationi opponerem, idcirco me Augustini sententiam non percipere, quod mente non bonâ lucubrationibus tanti viri incubuerim. Id est, vt clariùs loquar, faterer legisse me Augustinum, non vt eius sensa perquirerem, sed vt præsumptis à me opinionibus, à tanto auctore peterem fulcimentum. Sic sanè video hæreticos passim, non viginti modo annos, sed & vitam omnem Sacris paginis indefesso labore, vt jactitant insudare, omniaque ipsis esse *clarissima*: neque tamen Orthodoxus quis diffitebitur, immani improboque studio, nihil eos admodum veritatis affecutos. Non enim sacros Codices euoluunt, vt auctoris Dei mentem percipiant, sed vt ad errores jam antea à se præconceptos, lecta detorqueant. Hoc autem non est Sacris litteris, aut Augustino, aut vllidemum auctori incumbere, sed suis erroribus cicatricem obducere, maloque suo peruicaciter adulari. Neque tum crederem ego per viginti annos Augustinum legisse me, sed me measque opiniones quæsiuisse in Augustino. Hoc autem non est lectorem agere, sed malæ causæ confarcinatorem

Quid respondendum sit auctori D. Augustini quæ videtur Pontificum decretis contraria. Prima responsio.

peffimum. Etenim solus ille, & quidem vt præclare D. Hilarius, *Optimus lector est, qui dictorum intelligentiam, expectat ex dictis, potius quam imponat; & retulerit magis quam attulerit; neque cogat id videri dictis contineri, quod ante lectionem præsumpserit intelligendum.* Atque hæc quidem prima est responsio.

D. Hilarius. l. 1. de Trinit.

Secunda
responsio.

Secundò si in Augustino doctrina occurreret planè Sedis Apostolicæ definitioni aduersa (quæ nusquam tamen est, vbi Augustinus perperam non exponitur) si tamen occurreret; responderem illicò, vt sua Apostolicæ Sedi stet authoritas, quam in rebus fidei contraria scio fundere non posse oracula; responderem inquam mihi, non esse doctrinam eam, *constantissimam illam quam toties probauit, & sequitur, sequendamque monuit Apostolica Sedes.* Satis enim constat, non omnia quæ Augustinus docuit, eo modo ab Ecclesiâ esse comprobata, (quod tamen falsò persuadere populo quidam voluere) sed ad quædam capita ea redigi, quæ quidem toti Ecclesiæ venerationi sunt, eruntque semper apud Catholicos omnes indubitata; non quòd apud Augustinum legantur, sed quòd à tanto viro lucubrationibus expressâ & illustrata, à Pontificibus tanquam fidei dogmata, deinceps fide Diuinâ credenda, toti Ecclesiæ fuerint proposita. Si itaque doctrinam aliquam in tanti viri libris inuenirem, clarè & manifestè Pontificum definitionibus contrariam, dicerem sanè eam non esse de numero dogmatum, quæ comprobauit Ecclesia, neque constantissimam illam doctrinam, quam toti Ecclesiæ obseruandam per Pontifices commendauit.

42.

Tertia
responsio.

Tertiò talis doctrinâ Pontifici manifestè contraria in Augustino si occurreret, ego sanè doctrinæ Augustini non adhærerem, neque crederem auctori Ecclesiasticam doctrinam oppugnanti. Hæc enim errare non potest, ille potest. Neque verò Augustinus ipsemet sibi in hoc euentu crederet, si quidquam protulisset Ecclesiasticæ auctoritati contrarium, cum de seipso istud præclarissimè fateatur, *Ego verò Euangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ Catholicæ moueret auctoritas.* An verò credibile est, modestissimum viram Ecclesiæ Catholicæ auctoritatem ita reuereri, vt contra eius mentem, ne Euangelio quidem habiturus sit fidem, & tamen tam præfractè suæ inhæsurum opinioni, si aduersam Ecclesiæ sciret, vt sibi potius quàm illi diceret esse credendum? Absit profectò à viro sanctissimo tantum scelus.

43.

D. August. lib. contra epist. fundam. c. 5.

lus. Et ne quis fortè cauilletur, Ecclesiæ Catholicæ, non verò Pontificis auctoritatem Augustino tantoperè commendari; indigna, vt parum dicam, est homine Catholico ista tergiuersatio, & D. Augustino prorsus iniuria, qui sese auctoritatem Ecclesiæ fatetur suscipere *in eo inquit, qui Ecclesiæ, propter Apostolatûs sui primatum, gerit figuratâ generalitate personam*, id est Petro, eiusque successore Pontifice. Dignam profectò Augustino sententiam, quæ meritò omnium, qui sese tanti Doctoris discipulos profitentur, semper animis obuersetur; ne dum ab Augustino opinionibus suis perunt patrociniū, eius menti penitus aduersentur. Atque hæc sunt quæ respondenda iudico ad Augustini auctoritatem, tum cum eius doctrina, Pontificum definitionibus videtur esse contraria. Illudque vniuersim de rationibus, quibus quod verum est impugnatur, est dicendum, improbables nimirum esse & falsas, quantumcumque non vnus viri, sed multorum, sese in eundem errorem quasi protrudentium, stipatis agminibus propugnentur.

44. Tertiò denique, si praxim spectes, quasi improbabilis reputanda est opinio illa, cui modica quædam ratio affulget, quæ nec tanta sit vt prudentibus viris planè approbetur, nec tamen tam exilis, quin eâ utcumque moueantur, sic vt sententiam illam, falsi saltē penitus non coarguant. Eius generis opiniones, dirigendæ Conscientiæ nemo rectè admouerit: cum nemo, nisi admodum imprudenter, eas humanis actionibus, negotiis inquam, rebusque adiaphoris soleat adhibere. Quod autem rebus familiaribus prudenter dirigendis non sufficit, id sanè non nisi per summam imprudentiam, rebus Deum salutemque animæ concernentibus, applicatur. Quod verò imprudenter fit & tamen liberè, semper fit malè.

Improbabilis in praxi est etiam, quæ parum admodum habet probabilitatis.

45. Vt quid ergo, inquires, de opinionibus quæ parum sunt probabiles, in scholis à Theologis disputatur? Dicam. Vt nempe in necessitate constituto, ad manum sint, eique tunc possint suffragari. Nam quem necessitas incautum opprimit, is sanè, si à re, etiam debili, subsidium postulat, aliud cum non suppetit, prudenter agere res suas censendus est. Sic qui fluminis impetu abripitur, exiguos si qui occurrant ramos manu prudenter apprehendit, vt è vorticibus eluctetur; quos tamen amplecti, si validi obijciantur periclitanti funes, planè insanum sit & temerarium.

Adhibenda tamen in extrema necessitate.

rarium. Ita prorsus hinc agitur; in necessitate nisi quis sit, & quidem extremâ, parum probabilibus, & tantum non falsis opinionibus uti, imprudentis omnino est. At verò si extrema vergeat necessitas, opinioni eiusmodi adhærere, cum alia sese via eluctandi è discrimine non ostendat, prudentis est. Et quia prudenter adhibetur, nonnumquam eiusmodi opiniones sequi non tantum est licitum, sed etiam Charitatis lege sapissimè præscriptum. Sic, quamvis parum admodum esset probabile cereuisiam tenuissimam, Baptismi materiam esse legitimam; si tamen aliquem probabilitatis gradum habeat hæc sententia, quod aquæ naturam, ut fortè dici possit, cereuisia illa non exuerit, eam adhibere oportebit infanti morituro, dum alia ad manum non est aqua; ut puero, si vera aqua forsân ea sit cereuisia, succurratur: quæ tamen adhiberi minimè possit, si nulla ei probabilitas suffragaretur, veram esse Baptismi materiam. Sic in nullâ necessitate vinum baptizando puero rite adhibetur, quod fati superque constet, materiam Baptismi non esse; unde illegitimè illi adhiberetur quocumque in euentu, ac propterea sacrilegè.

In omnibus
agendum
bona fide.

Atque hæc quidem facillè erit aliis casibus applicare. Istud tamen seriò attendendum est, omnia quæ de probabili sententiâ actionibus suis applicanda dicta sunt, de iis quæ verè probabiles opiniones sunt, talesque sincerè existimantur, intelligenda esse. Dolo autem malo si quis agat, probabileque sibi fingat, quod tamen iudicat improbabile, is sanè velum peruersitati suæ obtendit; sed crimen quod nolle agnoscere, non euadit. Seriò cum Deo in salutis nostræ negotio agendum est: illudque sibi præfixum habere oportet, nolle se prorsus, ne ad minimum quidem vnguem, ab eius sanctissimis legibus, justâque in omnibus voluntate discedere. Ac propterea hæc inquirenda est omni studio: huius scientia, votis precibusque ab illo Sapientiæ omnis fonte enixè flagitanda. Quod cum pro tuâ virili egeris, nec tamen id fueris consecutus, ut veritatem illam adedè expetitam, penitus datum sit peruadere; tum sanè tam benignus est Dominus, & imbecillitati nostræ legislator tam accommodus, ut probabili ratione voluntatem suam, id est, diuinam conjectanti non succenseat, si fortè à veritatis apice aberrarit: legi
sua

fuæ intercedit, quam nullo dolo malo videt infringi; actione inque quin imò approbat, quam quasi non displicituram, à mortali homine, hoc est rerum ignaro admodum, fide bonâ sibi viderit exhiberi.

S. VI.

In quo statu sit hodiè apud aduersarios tota de opinione probabili controuersia, & quantum in eâ promouerint.

47. **H**Æc cum jam prælo parata essent, Amice Lector, incidi in libellum cui titulus *Basis totius moralis Theologiæ, per R. Julium Cremonensem, S. T. Magistrum Ord. Prædicatorum, Inquisitorem Mantuæ*. Impressus erat Parisijs. Agit is de hâc, quam modò exegimus, probabilium opinionum materiâ. Non tamen hæc eò hîc affero, quòd doleam non citiùs ad me perlatum, quasi si librum hunc refellere aut operæ pretium sit, aut lubentia; nihil enim quidquam, à me jam dictis adjiciendum magnopere censeo, vt basis illa totius moralis Theologiæ subuertatur.

48. Sed istud mihi visum est non illepidum, minimeque reticendum, quod in libelli præfatione reperi. Et hæc quidem non ab auctore est confecta, sed à quodam veteris Ecclesiasticæ disciplinæ restauratore, ex Montaltii & Wendrockii asseclis adjecta videtur temerè. Hic, inquam, vbi desperatâ jam vniuersim victoriâ, multa gariuit in vtramque partem, faciendæ concordiæ Probabilistas inter (Ita enim sibi aduersos vocant per contemptum) suosque commilitones, illos nempe moralis omnis disciplinæ arbitros, vt se præferunt, & censores; in hanc tandem delabitur decretoriam sententiam, quâ & victoriam retulisse, & controuersiam absoluisse, & Probabilistis os egregiè obstruxisse, sibi non sine plausu gratulatur. *Nec quidquam, inquit, eorum cau-*

sam iuuant antiqui Theologi, quos magnâ pompâ & longo ordine pro-
ferunt. Quorum etsi non nulli docuerint non necessariò tutiorem par-

tilimus aduersario-
rum impa-
rus & ob-
tem iectatio.

tem amplectendam, si altera probabilior fuerit, nemo tamen, nemo inquam, excepto nemine, minus probabilem simul ac minus tutam sequi concessit.

Subrifi cum hæc legerem; lepida enim videbatur imprimis & festiua battologia, eiusdemque vocis histrionica repetitio. *Nemo* enim ille & quidem *excepto nemine*, id est, *Nemo* à quo *Nemo* excipitur, apud Comædos joci gratiâ *Non-nemo*, aut certè *Non-nullus* dici posset non incommodè. Sanè præfidentis omninò asseruerationis, & quasi insultantis est ista vocis ingeminatio. Credidit *Non-nemo* ille (neque enim nomen suum prodit, aut aliter nosci vult) credidit, inquam, aut cum nemine sibi futuram rem, aut neminem non sibi daturum fidem, illi scilicet qui isthæc dicta tam feruidè & præfractè asseruerit. Facilis est tamen, & ad manum refutatio.

Refellitur
aut Theolo-
gia moder-
ni.

Nam si de recentioribus Theologis sermo sit, plures sanè sunt, quos etiam præfationis auctor non ignorat, sententiam hanc differtis verbis qui adstruxerint, *licitum esse sequi sententiam que minus tuta sit, & minus etiam que sit probabilis, modò probabilis verè sit.* Vide id asserentes Guazzinum, Emmanuelem Rodriguez, Vasquez, Sanchez, Joannem Ildefonsum Baptistam, & apud illos, plures.

Item ex
Theologo-
rum anti-
quorum
sententiâ.

Quòd si autem antiquiorum Theologorum, ut videtur facere, appellet fidem; sanè quamuis fortasse nemo vnus esset, qui sententiam illam totidem particulatim verbis, eoque tenore exposuerit, tamen illi ipsi qui generatim asserunt, *quemlibet hominem cum salute posse sequi in consilijs quamcumque opinionem voluerit, dummodò alicuius Doctoris magni opinionem sequatur;* hi inquam, etiam minus probabilem minusque tutam (si tamen inter has datur minus tuta) hæc suâ assertione non dubiè complectuntur. Quid enim est posse sequi *quamcumque opinionem voluerit*, nisi omnem exceptâ prorsus nullâ, modò magni sit doctoris? Aut si aliquam opinionem antiqui illi Theologi qui hæc docuere iudicabant excludendam, perperam sanè docuissent vniversim, quamcumque opinionem sequi fas esse.

Atqui, *quemuis hominem, quamcumque opinionem voluerit in consilijs sequi posse, modò magni sit auctoris,* asseruit Joannes Nider ex Ordine D. Dominici auctor celebris ante annos 230. uti in fine Catalogi

49.

50.
Guazz. in
tr. mor. l.
2. c. 26.
Rodr. in
summâ
Caf. To. 2.
c. 69. n. 7.
circa finè.
Vasq. in 1.
2. disp. 62.
cap. 4.
Sanct. in
præc. l. 1.
c. 9. n. 14.
Baptista
in 1. 2. dif.
208. dub.
8. fragm.
2. conc. 6.
51.

52.

Catàlogi Tractatui præcedenti subnexo demonstraui: & quidem eam sententiam à Theologis jam suo tempore antiquis edoctam; quin imò jam inde ab Alberti Magni temporibus, id est ab annis propè trecentis, inter antiqua Religionis suæ monumenta & responsa exarata inuenisse se testatur; adeoque se credere ab ipso Alberto Magno profluxisse. Desinat igitur præfationis auctor populo imponere; neque de verbis vocibusque Theologorum nobis litem instituat, ubi tam aperta est eorum mens. Quid enim refert an hõc an illo modo sententiam suam exponant, dummodò afferri possit nihil, quod suis verbis non sint complexi?

53. Adde præterea inutile profus esse querere, an licitum sit sequi opinionem minùs probabilem, quæ simul minùs sit tuta. Nam ut jam docuimus, inter probabiles, non datur minùs magisue tuta opinio: omnes pari gradu tutæ sunt, hoc est, nulli peccandi formaliter periculo expositæ. Quod quia à plurimis, iisque grauissimis Theologis docetur, hi certè omnes euanidam esse auctoris huius propositionem, neque alio fine quàm ne nihil dixisse videatur adinuentam, facile subscribent.

Adversario obiectario supponit falsum.

54. Diutius his inhæsi quàm statueram: non enim mihi erat animus homini ignoto, & nomen suum non sine artificio dissimulanti respondere; neque verò etiam responsionem magnoperè urgebat res; sine vilo publicæ rei detrimento contemni poterat cauillatio. Ast istud potissimum Lectori ob oculos ponere erat constitutum, quàm non de nihilo ingentibus & gygantæis aduersariorum, veteris inquam, disciplinæ restauratorum laboribus accommodari possit Poëticum istud, *Parturient montes, nascetur ridiculus mus.*

Euanida aduersarium molimina.

55. Primò enim impetu Probabilistarum agmina difflaturi, conspiratione concordi, & vnâ velut acie, Probabilitatem omnem omninò impetebant, condemnabant, proruebant. Nihil quidquàm ex probabili opinione posse decerni, neque probabilitatem profus vllam actionibus dirigendis, sine lethali crimine adhiberi, præcipuum erat nouæ Theologiæ moralis fundamentum: alia qui traderent, *cæcos esse & duces cæcorum, Religionis omnis perturbatores, Christianorum seductores*, & denique quid non? Itaque omnia debere esse certa & indubitata, quibus hu-

Primò concendebant, nihil quidquam agi posse ex opinione probabili.

manæ actiones applicantur. Hic stabant, hic quasi pro aris & focis decertabant, hic denique triumphabant.

Deinde saltem probabiliorem opinionem sequendam esse necessario reliqua probabili.

Verùm cum ab hoc fundamento totius orbis iudicio sunt dejecti, viderentque humanis actionibus penitus interdici, nec ullum inter homines superesse commercium, si certa tantum fas sit agere, id est, ea solummodo quæ veritatem ipsam indubitatim assequuntur; lassatis utcumque viribus, quas frustra primo in molimine exeruerant, lentius & modestius ab iis agi cœptum. Illudque saltem sibi dari postularunt, ut dum duæ occurrunt opiniones utrimque probabiles, quarum tamen altera sit probabilior, hanc sine crimine deferri non posse. Multum profectò primus ille furor deferbuit, quo nullam non opinionem probabilem actioni applicitam, contendebant sceleratam esse & nefastam.

56.

Denique, saltem ne fas esse sequi minus probabile quod simul minus sit tutum, volunt euincere.

At cum ne istud quidem potuere euincere, hoc tandem solatii ergo sibi dari postulant, ne non aliquâ ratione bonâ Probabilitas admordisse videantur, saltem nefas esse sequi sententiam minus probabilem, quæ simul minus tuta sit.

57.

Ostenditur vanitas huius propositionis, & quantum à primo huius controuersia seruore deiecit.

Magnam enim uerò rem, & dignam molimine tam ingenti! En quò tantus decidit aduersariorum labor! In tam tenues auras tam horrenda tempestas abiit. Tantillam scilicet rem ut tandem exprimerent, Theologi passim omnes erant contemnendi, condemnandi impietatis viri innocentissimi, Scholarum Religionumque conuellenda auctoritas, tumultu euertenda Virginum asceteria, Concionatorum exedræ replendæ clamoribus; turbanda denique erat Europa. Sanè si id illis vltro concederem (quod tamen falsum esse demonstraui) nefas esse agere ex sententiâ minus probabili, quæ simul etiam sit minus tuta, nihil quidquam tamen darem quo sibi multum possent abblandiri. Non enim hoc erat, quod primo impetu per tumultum adeò enormem contendebant, dum rectè sentientium auctoritatem in inuidiam trahere falsimoniis, & calumniis sese prouere posse sperabant.

58.

Jam verò dum de referendâ victoriâ desperant, modestius paullò tandem agunt: sed ne se planè victos esse fateantur, istud saltem gloriantur sese assecutos, fateri nos debere. Theologorum antiquorum, *neminem esse, neminem inquam excepto nemine, qui minus probabilem opinionem simul ac minus tutam sequi concesserit.* Bene ipsis sit. Interim recedunt ex acie, & magnis passibus referunt

59.

runt

runt pedem. Dicunt tamen aliquid, ne prorsus taceant. Sic fanè & catelli, qui multâ rabie prætergredientis viatoris calces allatrarunt, infectâ re & sæpè male mulctati domum cum redeunt, latrant nihilominùs quamuis modestiùs, identidem circumspiciunt, viatorem obliquis oculis intuentur, & nescio quid dentibus interim obmurmurant, ne nihil omninò sibi suiq̃ue similibus, tanto impetu egisse videantur.

60. Atque hæc demùm est ignorantia inuincibilis, probabiliùmque opinionum materia, tanto studio nuper agitata, tot contumeliis appetita, tot caullis arrosa, tot execrationibus etiam diris deuota, & quidem incertum cuius Religionis, quam more suo veterem vocant, restaurandæ, pio vt primâ fronte videtur, sed non satis probato sub prætextu. Quàm verò solida protulerint illi Theologorum omnium, imò & rationis humanæ contemptores, non est quod dicam. Exposui prout in tantâ breuitate potui omnia. Judicabit æquus Lector quid sit de re; & à se tenebras, si quæ fortè cauillationibus aduersæ partis fuerant offusæ, veritatis luce depelli, vtpote veritatis amans, faciliè atque æquo animo patietur.

Conclusio
trium præ-
cedentium
TRACTATU.

